

Asia: VN/621/2022

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi jätelain muuttamisesta

Lausunto: Hallituksen esitys laiksi jätelain muuttamisesta

32 a § Yhdyskuntajätehuollon järjestäminen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen uudistuksen yhteydessä

Kiitämme mahdollisuudesta antaa lausunto esityksestä.

Lounais-Suomen Jätehuolto Oy (jäljempänä LSJH) pitää hallitusohjelman strategiseen kokonaisuuteen ”Hiilineutraali ja luonnon monimuotoisuuden turvaava Suomi” sisältyvien tavoitteiden vaikutusten arviointia tärkeänä jätehuollon toimivuuden varmistamiseksi.

Jotta Varsinais-Suomen hyvinvointialueen jätehuolto ja terveydenhuollon jätteiden terveysturvallinen käsittely voitaisiin turvata asianmukaisesti toiminnan 1.1.2023 alkaessa, LSJH pitää ehdotettua siirtymäaikaa ehdottoman tarpeellisenä.

HE 195/2017:ssä säädettiin siirtymäajasta, joka oli tarkoitettu koskemaan myös hyvinvointialueen vastuulle kunnilta siirtyvää jätehuoltoa. LSJH:n näkemyksen mukaan esitys on palauttamassa jätelain uudistuksessa alun perinkin tarkoitettua jätehuoltovastuuta koskevan välttämättömän siirtymäajan, joka ehti umpeutumaan hyvinvointialueuudistuksen lykkääntymisen myötä. LSJH:n näkökulmasta tarpeellinen siirtymäaika muutosten toteuttamiseen ja sujuvan asiakaspalvelun takaamiseksi olisi 12kk, ja esityksen mukainen 6kk on ainoastaan ehdoton minimi siirtymäajan pituudelle.

LSJH pitää erittäin tärkeänä, että jätelakia sovellettaessa kiinnitetään huomiota varautumiseen ja huoltovarmuuteen. Terveydenhuollon tarvitseman jätehuollon toiminta normaali- ja poikkeustilanteissa on kriittistä, ja myös tämän muutoksen kohdalla on varmistuttava siitä, että tarvittava jätteiden käsittelykapasiteetti terveydenhuollon jätteille on turvattu.

145 a § Sidos- ja hankintayksiköitä koskevat erityiset säännökset

LSJH pitää välttämättömänä, että kunnallisia jätelaitoksia koskevan sidosyksiköiden ulosmyyntiraja pysytetään vähintään 10 prosentissa hallitusohjelman kirjauksen mukaisesti. EU:n laajuisesti yleinen ulosmyyntiraja sidosyksiköille on hankintadirektiivin sallimat 20 prosenttia, josta poikkeavat ainoastaan Suomi ja Puola. EU:n jäsenmaissa on tunnustettu julkisten toimijoiden rajatun markkinoilla toimimisen tarpeellisuus, joka jätealalla realisoituu etenkin jätteenkäsittelykapasiteetin turvaamisella kaikissa tilanteissa ja kaiken tyyppisille jätteille, sekä kapasiteetin tehokkaana käyttönä. Pitkäjänteiset jätteenkäsittelyn investoinnit edellyttävät ennakoitavuutta ja lainsäädäntökehikon vakautta.

LSJH katsoo, että 10 prosentin ulosmyyntiraja on minimiraja, jolla jätteenkäsittelyjärjestelmän toimivuus kaikissa tilanteissa voidaan turvata. Alhaisempi ulosmyyntiraja johtaisi tilanteeseen, jossa jätteenkäsittelyjärjestelmän joustavuus ja sopeutuvuus poikkeustilanteisiin ja muutoksiin käytännössä katoaisi. LSJH:n näkemyksen mukaan jätealan ulosmyyntirajan nostoa yli kymmenen prosentin on syytä arvioida lähitulevaisuudessa tarkemmin etenkin jätteenkäsittelykapasiteetin turvaamisen ja huoltovarmuuden näkökulmasta, joiden merkitys on viime aikoina korostunut ja konkretisoitunut.

Vaikutusten arvioinnit

32 a § Yhdyskuntajätehuollon järjestäminen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen uudistuksen yhteydessä

Kuten esityksessä todetaan, sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen uudistuksen (jäljempänä sote-uudistuksen) vaikutukset jätehuoltoon ovat moninaiset ja siihen sisältyy useita monimutkaisia jätehuoltovastuuta koskevia tulkintakysymyksiä, jotka on ratkaistava kiinteistökohtaisesti. Näitä kysymyksiä on esityksen perusteluissa avattu ansiokkaasti. Tämä selvitystyö vaatii huomattavat määrät aikaa, jotta osapuolet ja etenkin hyvinvointialueet voisivat noudattaa jätelain mukaisia velvoitteitaan, mutta kuten esityksessäkin todetaan, jätehuollon kilpailutukset olisi käytännössä jo pitänyt aloittaa hyvinvointialueilla, mihin suurimmassa osassa hyvinvointialueita ei ole ehditty varautua. Lisäksi kuten esityksessä on mainittu, jätteiden erilliskeräysvaatimusten voimaantuloajat lisäävät oman haasteensa hyvinvointialueiden jätehuollon lainmukaiselle järjestämiselle.

LSJH tekee toiminta-alueellaan jätteenkuljetussopimukset urakoitsijoiden kanssa useimmiten 3–5 vuoden ajaksi. Ilman siirtymäaikaa useilla alueilla moni jätteenkuljetusurakka pienenesi oleellisesti, joka tarkoittaisi kustannusmuutoksia, haittoja jätteenkuljetusyrityksille ja mahdollisesti muutoksia palvelutasoon tyhjennysvälien suhteen asukkaille tietyillä urakka-alueilla. Usein SOTE-kiinteistöjen jätetyhjennysten tarve on asuinkiinteistöjä merkittävästi tiheämpi, ja mikäli SOTE-kiinteistö sijaitsee haja-asutusalueella, on tietyn alueen palvelutaso tyhjennysvälien suhteen saatettu muodostaa SOTE-kiinteistön tarpeiden mukaan. Esimerkiksi pienessä taajamassa, jonne poikkeama on 20 - 30

kilometriä, käydään kerran viikossa tyhjentämässä muutamaa SOTE-kiinteistöä. Tämän seurauksena taajaman muut asukkaat voivat saada myös mahdollisuuden tyhjennyksiinsä kerran viikossa ja alueen tyhjennykset on jaettu tasaisesti eri viikoille. Tilanne muuttuu oleellisesti, jos tiheimmän tarpeen kiinteistö poistuu tyhjennyksistä. Kyseisen esimerkin SOTE-kiinteistöillä voi myös olla haasteita saada palvelua järjestymään nopealla aikataululla yksityisen palveluntarjoajan kanssa, jos alueella ei ole muuta yritystoimintaa ja kiinteistö ei sijaitse valmiiden jätteenkuljetusreittien varrella.

SOTE-uudistuksen edistymistä ja vaikutuksia jätehuoltopalvelujen toteuttamiseen on ollut erittäin vaikeaa ennakoida uudistuksen viivästyessä useilla vuosilla. LSJH katsoo, että on kriittistä säätää siirtymäaika jätehuoltovastuun siirtymiselle.

LSJH huomauttaa, että Varsinais-Suomen hyvinvointialueella eri kunnissa sijaitsevien toimipisteiden yhdyskuntajätehuollosta huolehtii useampi eri jätelaitos. Sen vuoksi hyvinvointialueen tulee olla asiassa aktiivinen ja ilmoittaa siirtymäajan puitteissa tapahtuvasta irtautumisesta usealle eri toimijalle. Katsomme, että ehdotus tarkoittaa käytännössä joustavaa, yhdestä kolmeen vuotta pitkää portaittaista siirtymäaika, mikä huomioi myös kunnallisen jätehuollon asiakasnäkökulman hyvin.

Siirtymäaikana kunnan vastuu kattaisi yhdyskuntajätteen jätehuollon järjestämisen sekä niissä Varsinais-Suomen kunnissa, joissa on käytössä jätelain 36 §:ssä tarkoitettu kunnan järjestämä että 37 §:ssä tarkoitettu kiinteistön haltijan järjestämä jätteen kuljetus. Jälkimmäisessä tapauksessa jätteenkuljetus voisi edelleen jatkua kiinteistön haltijan järjestämänä, jollei kunta toisin päättä.

Kunnan järjestämisvastuu koskisi kaikkia hyvinvointialueelle siirtyviä kiinteistöjä riippumatta kiinteistön omistus- tai vuokrajärjestelystä. LSJH katsoo tämän ratkaisun tarpeelliseksi, jotta siirtymäaika olisi mahdollisimman selkeä kaikille osapuolille. Erilaiset poikkeukset johtaisivat mitä todennäköisimmin aikaa vieviin tulkintakysymyksiin, jotka tekisivät tyhjäksi esityksen tarkoitusta.

145 a § Sidos- ja hankintayksiköitä koskevat erityiset säännökset

Esityksen vaikutustenarvioinnissa nojaututaan suurelta osin KKV:n tuottamaan selvitykseen, joka keskittyy erityisesti ulosmyyntirajan vaikutusten arviointiin kilpailuneutraliteetin näkökulmasta, mutta sen vaikutuksia jätehuoltojärjestelmän toimivuuteen, terveysturvallisuuden varmistamiseen, ympäristönsuojelun tason säilymiseen, kiertotalouden edistämiseen ja huoltovarmuuden turvaamiseen ei ole arvioitu. Selvityksen mukaan yksistään ulosmyyntirajalla ei ole keskeistä vaikutusta kilpailuneutraliteetin toteutumiseen.

LSJH:n toiminta-alueella ja muualla Varsinais-Suomessa on hyvin paljon alueellisia eroja esimerkiksi liittyen yksityisen ja julkisen sektorin jätehuoltopalvelutarjontaan ja jätehuoltopalveluja käyttävien

yritysten kokoon ja tarpeisiin. Niistä johtuen esitetyn ulosmyyntirajan aluetason vaikutukset kilpailuneutraliteettiin mitä todennäköisimmin tulevat vaihtelemaan alueittain, mutta vaikutuksia ei tunneta. Sidosyksiköiden ulosmyyntirajan alueellisten vaikutusten arviointi vaatisi alueellisia lisäselvityksiä.

LSJH:n näkemyksen mukaan olisi tarpeen arvioida, voisiko esitettyä korkeampi ulosmyyntiraja edistää jäte- ja ympäristölainsäädännön tavoitteiden toteutumista, joita nykyisessä esityksessä ei ole juurikaan käsitelty. Vaikutusten arvioinnissa olisi hyödyllistä tarkastella sitä, miten kilpailuneutraliteetti on toteutunut eri EU-maissa, joissa sidosyksiköiden ulosmyyntirajaksi on asetettu 20 %. Erisuuruisilla sidosyksiköiden ulosmyyntirajoilla voi olla erilaiset vaikutukset lyhyellä ja pitkällä aikavälillä ympäristönsuojelun tasoon, jätteenkäsittelykapasiteetin saatavuuteen sekä läheisyysperiaatteen toteutumiseen. Jätehuollon, joka on yksi kriittisistä infrastruktuuripalveluista, tulee toimia häiriöttä ja ympäristöturvallisesti kaikissa tilanteissa ja koko Suomen alueella. Tämän toteutumista ei ole esityksessä arvioitu.

Mikäli esitys jäisi toteutumatta, tulisi voimaan 5 % ulosmyyntiraja, joka rajoittaisi merkittävästi LSJH:n mahdollisuuksia ylläpitää ja kehittää kaikissa tilanteissa kustannustehokkaasti toimivaa jätehuoltojärjestelmää ja jätteenkäsittelykapasiteettia. Lisäksi tämä vaikuttaisi merkittävästi jätehuoltopalveluita tarvitsevien tahojen toimintaan palvelujen saatavuuden heikkenemisenä ja kasvavana epävarmuutena. Tilanteesta seuraisi lisäksi kansantaloudellisia haittoja, kun LSJH tai sen konserniyhtiöt eivät enää voisi myydä satunnaisesti vapaana olevaa jätekesittelykapasiteettiaan sitä tarvitseville tahoille, kuten yksityisille yrityksille. Yksityisen kilpailun puute joillain alueilla aiheuttaisi jätehuollon keskittymistä pienelle toimijajoukolle. LSJH:n toiminta-alueella myös eräillä pienillä jätealan yrityksillä on tarve kunnallisen jätelaitoksen käsittelypalveluille.

Kiertotalouden kehittämiseen tähtäävät vaikuttavimmat hankkeet toteutetaan julkisen ja yksityisen sektorin välisenä yhteistyönä. Kiertotalousverkostoissaan ja jätekeskusten ympärille kehittyvillä yritysalueilla LSJH tarjoaa yksityisille yrityksille toiminta-alustan kokeilu- ja kehittämistoimintaa varten. Esimerkiksi Turun Topinpuiston kiertotalouskeskuksen kehittämishankkeissa lukuisat yritykset ovat olleet kehittämässä omia ratkaisujaan, mikä on synergiamielessä hyödyllistä erityisesti alan pk-yrityksille. Tämänkaltaisen toiminnan jatkamisen kannalta ulosmyyntirajalla on suuri merkitys. Alhainen ulosmyyntiraja tekisi mahdolliseksi monet julkisen ja yksityisen sektorin toimijoiden erilaiset yhteistyömallit ja symbioosit, aiheuttaen osaltaan resurssitehottomuutta – ulosmyyntirajasta johtuen voisi syntyä nykyistä enemmän tilanteita, jossa molemmiin puolin hyödyllistä yhteistyötä ei voida toteuttaa tai laajentaa johtuen ulosmyyntirajan asettamista reunaehdoista.

LSJH:n osalta ulosmyyntirajojen merkitys on oleellinen esimerkiksi poistotekstiilien kierrätykseen tähtäävien investointien osalta. Kansainvälisesti suuntaa näyttävän ja valtakunnallisesti merkittävän yhteistyön tuloksena LSJH kehittää poistotekstiileille koko Suomen kattavaa keräysjärjestelmää ja kotimaisia arvoketjuja rakentavaa käsittelylaitosta. Tarpeettoman tiukka ulosmyyntiraja sidosyksiköille vähentää jopa ratkaisevasti investointien kannattavuutta ja rajoittaa

yhteistyömahdollisuuksia. LSJH näkisi tervetulleeksi laajasti muualla EU-alueella käytössä olevan 20 % ulosmyyntirajan käyttöönottamisen tarkastelun jatkossa myös Suomessa.

On myös tärkeää muistaa, että jätehuolto on yksi ympäristöhallinnonalan kriittisistä toiminnoista. On erittäin tärkeää arvioida muutosten vaikutus huoltovarmuuteen jätehuoltokapasiteetin saatavuuteen pitkäjänteisesti kaikkia tilanjätelainsäädännön muutostarpeita arvioitaessa.

Jylhä Miia
Lounais-Suomen Jätehuolto Oy